

ПРИДЕСНЯНСЬКА КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

ВИБРАНІ ТВОРИ ТА ЕПІСТОЛЯРНА СПАДЩИНА ВОЛОДИМИРА ПІСКОРСЬКОГО

Під такою назвою вийшов у світ перший том праць професора Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородька ВОЛОДИМИРА КОСТЯНТИНОВИЧА ПІСКОРСЬКОГО. Інститут української археографії і джерелознавства ім. М. С. Грушевського планував видати його твори у трьох томах, але через фінансові труднощі видано лише один. Це видання здійснено при фінансовій підтримці Міжнародного фонду «Відродження», заснованого відомим американським діячем Джорджем Соресом. Відповідальний редактор — чл.-кор. НАН України П. С. Сохань. Він же — і автор вступної статті «Українець, який творив духовну спадщину Європи». Упорядники видання — О. О. Новикова і І. С. Пічугіна. Вони і написали статті «Видатний історик-іспанолог» (І. С. Пічугіна) та «В. К. Піскорський. Біографічний нарис» (О. О. Новикова). У двох розділах поміщені його твори «О предмете, методах и задачах всеобщей истории», «Кастильские кортесы в переходную эпоху от средних веков к новому времени (1188—1520)». У книзі вміщені «Мемуари та епістолярна спадщина В. К. Піскорського», де автор розповідає про свою роботу в Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька. Тут же — його листування з видатними вченими Європи, Росії та України. Іменний покажчик та додатки до книги написала О. О. Новикова. У них йдеться про основні періоди життя та діяльності В. К. Піскорського, а також вміщений список його друкованих праць та література про нього.

У вступній статті до книги чл.-кор. НАН України П. С. Сохань висвітлює наукову діяльність В. К. Піскорського, підкреслює, яким складним і суперечливим був шлях вченого-історика, бо його, як і інших видатних діячів науки і культури XIX ст. українського походження, не тільки русифікувала, а й привласнила Росія.

В. К. Піскорський був полум'яним патріотом вітчизни і написав ряд праць з історії України. Плідно працював і в галузі краєзнавства. Він мріяв, щоб історико-філологічне товариство при Ніжинському інституті стало центром дослідження історії Поліського краю.

Широко відомі дослідження В. К. Піскорського із історії Європи, Іспанії та Португалії. Ці праці друкувалися в Енциклопедичному словнику Брокгауза і Ефрона. Окремими книгами видані його «Нариси історії Західної Європи», праці «Кріпосне право в Каталонії в середні віки», «Історія Іспанії й Португалії», «Початок академічної свободи в Західній Європі», «Кастильські кортесы в перехідну епоху від середніх

віків до нового часу (1188—1520)». Остання праця не втратила своєї наукової цінності і двічі перевидавалася іспанською мовою у 1930 і 1977 роках. Значну увагу В. К. Піскорський приділяв дослідженню історії Італії.

У статті «Видатний історик-іспанолог» І. С. Пічугіна, старший науковий співробітник інституту всесвітньої історії РАН (Москва), дає все-сторонню характеристику і аналіз уже згадуваної праці В. К. Піскорського «Кастильські кортеси в перехідний період від середніх віків до нового часу». Вона пише, що ця книга привернула увагу не лише вітчизняних науковців, але і вчених Західної Європи, особливо, істориків Іспанії.

У 20-х роках ХХ ст. історик-медієвіст Клаудіо Санчес-Альборнос, вчений із світовим іменем, переклав праці В. К. Піскорського іспанською мовою, а німецький історик Допш — німецькою. У 1930 році книгу було надруковано під егідою факультету права Барселонського університету. І. С. Пічугіна робить висновок, що майже сто років, що минули з моменту виходу у світ книги В. К. Піскорського, підтвердили «clásico» (за визначенням істориків) праці і висновків, до яких вона підводить, і що цей твір є ще одним переконливим доказом значних досягнень вітчизняної філософської та історичної наук.

О. О. Новикова, кандидат філологічних наук, науковий співробітник інституту української археографії та джерелознавства НАН України, яка належить до родини Піскорських, розповідає його біографію: навчання у Київському університеті Святого Володимира та професорство у Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька, оцінює його наукову діяльність. Вона пише, що Володимир Костянтинівич Піскорський (1867—1910) належить до тієї когорти європейських вчених, які на початку ХХ століття уособлювали славу вітчизняної науки. Випускник Київського університету, учень професорів Лучицького, Антоновича, Іконнікова, Піскорський займався дослідженням середньовічної історії, країн Західної Європи, здобувши визнання, як засновник іспаністики в українській і російській історичній науці.

У Київському університеті, підкреслює О. О. Новикова, навколо професора І. В. Лучицького згуртувалася талановита, демократично налаштована молодь. Вчений прищепив своїм учням не лише інтерес до європейської історії, а й любов до Батьківщини, до України. Знавці Італії, Франції, Англії, Іспанії — Д. М. Петрушевський, В. К. Піскорський, В. О. Мякотін, Н. В. Молчановський, Є. В. Ківлицький, Є. В. Тарле — вивчали пам'ятки Київської старовини, відвідували Качанівку, Суботів, Китаєве, їздили на могилу Т. Шевченка. Авторка статті розповідає про його плідну науково-дослідну роботу за кордоном, де він у різні часи перебував з 1 січня 1896 до 1 січня 1898 р.р. У Сорбоні він прослухав лекції відомих вчених Ланглуа, Олера, Лакомта, Шатальєна. У Парижі він спілкувався з російськими вченими Суворіним, Врангелем, Мілюковим, Лютославським та іншими.

У книзі поміщені три наукові праці В. К. Піскорського. Про дві перші з них уже йшла мова: вони високо оцінені вітчизняними і зарубіжними вченими. Особливий інтерес викликає праця краєзнавчого характеру «Історія мого професорства в Ніжині». У ній віддзеркалюються події першої народної революції 1905—1907 р.р. у Ніжині і в історико-філологічному інституті князя Безбородька та бачення ним і оцінка навчально-виховного процесу у Ніжинському вищому навчальному закладі. Не з усіма його твердженнями можна погодитися. Зокрема з його оцінкою діяльності директора інституту Ф. Ф. Гельбеке, професора М. Н. Сперанського та інших вчених, роботи історико-філологічного товариства та педагогічної конференції. Але, в цілому, це аргументована

і правдива розповідь про навчальний процес і наукову роботу, які в ті часи проводилися професорами і викладачами. Особливо цікаві відомості про революційно-демократичний рух в інституті та місті. Про ці події написано чимало досліджень, збереглися архівні матеріали, але В. К. Піскорський описує окремі події, що не відображені ні в архівах, ні в статтях, ні в мемуарах. Тому його спогади вписують нову сторінку в історію краєзнавства — боротьби демократичної частини професорів і студентів проти царизму у роки революції 1905—1907 р.р. До цього демократичного крила належав і В. К. Піскорський. Він як член партії кадетів мріяв, що в Росії буде конституція, і вона стане на шлях парламентаризму.

23 січня студенти оголосили страйк, протестуючи проти розстрілу демонстрації 9 січня 1905 року в Петербурзі. У надрукованій листівці вони вимагали демократизації вищої і середньої освіти в Росії. У перший же день страйку В. К. Піскорський заявив, що він солідарний з ними і поділяє їхні погляди. Він же підписався під запискою 342 (ліберальний рух професорів за реорганізацію народної освіти) і надіслав її в газети «Русские ведомости» та «Киевские отклики». Коли на конференції розглядалося питання про виключення студентів, які страйкують, з інституту, В. К. Піскорський проголосував проти такого рішення. Особливо детально він описує мітинг 18 жовтня, де обговорювався Маніфест царя. «Мітинг проходив, — згадує В. К. Піскорський, — під відкритим небом в огорожі інституту. Був сонячний день. У сяйві сонця майорів червоний прапор на балконі інституту. Перед колонадою, на підвищенні, виступали оратори і виголошували промови. Поліція, козаки і війська не перешкоджали мирному торжеству трьохтисячних зборів. Порядком був зразковий завдяки такту і авторитету голови зборів — студента другого курсу Шереметова. На мітингу виступив і В. К. Піскорський. Він сказав: «Громадяни! З нами радіє сама природа, яка подарувала нам чудовий сонячний день, і над російською землею зійшло, нарешті, сонце свободи. У радісному хвилюванні я можу тільки вітати цю свободу. Хай живе Конституція, хай живе суспільна справедливість і наука!».

В. К. Піскорський очолив делегацію, яка визволила з в'язниці вчителю Гаврилея, члена Революційної української партії (РУП). Чекаючи Гаврилея, демонстранти співали «Марсельезу» і «Варшав'янку». Його урочисто зустріли і запропонували, щоб свою промову він виголосив українською мовою.

На другий день чорна сотня влаштувала єврейський погром. За пропозицією студентів, була сформована депутація, до складу якої ввели і В. К. Піскорського. Депутація відвідала начальника військового гарнізону Арбузова, але він нічого не зробив для припинення погромів, які особливо жорстокими були на Магерках, Авдіївці та Василівській вулиці. Як згадує В. К. Піскорський, їм вдалося врятувати частину єврейських сімей від дикої розправи. Їх відправили на квартири в безпечні місця.

У книзі опублікована епістолярна спадщина вченого, що характеризує його, як дослідника, педагога, просвітителя. Листування дає можливість глибше і всебічніше зрозуміти його суспільно-політичні погляди, а також наукові контакти з вченими Росії і України.

Під час поїздки до С.-Петербурга В. К. Піскорський відвідав редакцію журналу «Русское богатство», де познайомився з відомими вченими Михайловським, Короленком, Каревим, Житецьким.

Перебуваючи в європейських країнах, він не лише працював у архівах та бібліотеках, але й вивчав звичаї, побут, культуру, архітектуру народів цих держав. Свідченням цього є листи, які він писав у 1889 — 1910 р.р. своїй дружині.

У 1906 р. В. К. Піскорський переїхав працювати до Казанського університету, але, як свідчить його листування, не поривав зв'язків з Україною, цікавився подіями, особливо в Києві та університеті Св. Володимира. Він регулярно отримував газети і журнали з України: «Київську старовину», «Київський голос», «Известия Нежинского историко-филологического института князя Безбородко», «Сборник историсив надіслати йому «Український словник». Інформацію про події в університеті, про вибори в Думу, про передвиборну політичну боротьбу отримував від викладача Є. Кивлицького.

15 березня 1906 року він просив Є. О. Кивлицького, щоб той надіслав йому текст пісні Остапа Вересая «Нема в світі правди». В. К. Піскорський мріяв, що він обов'язково повернеться жити на Україну, в дорогий і рідний йому Київ. Трагічна смерть під час залізничної катастрофи не дала здійснитися його мрії.

Книга В. К. Піскорського «Вибрані твори та епістолярна спадщина» стане в пригоді викладачам історії, студентам, вчителям, краєзнавцям — усім тим, хто цікавиться нашою історією.

Іван КОСТЕНКО.

ПОДАРУНОК ДЛЯ ДУШІ

Ім'я Василя Струтинського запам'яталось з дитячих книжечок си-на. Вони вирізнялися з-поміж інших не лише гарними малюнками, але й якоюсь проникливою добротою, мудрістю, що не опускалась зверхньо до рівня дитини, а піднімалась до нього, змушувала широко розкрити на світ очі і по-дитячому чомусь здивуватися у ньому.

Згодом дізналася, що пан Василь — здібний чернігівський журналіст з активною життєвою позицією, палкий борець за рідну мову.

Потім ще одна несподіванка — поетична збірка автора «Ожина з твоєї долоні», яка побачила світ 1995 року. Вірші про кохання відкрили читачеві тонкого лірика, майстра інтимної поезії.

І ось тримаю у руках «Пізню ожину» автора. Всім відомо, що ожина — ягода осіння, а тут ще й пізня, та на обкладинці — букетик ніжних конвалій, що висвічують нічне небо, дівочу постать на його фоні. Чи не помилився ілюстратор? Вчитуюсь у вірші і розумію, що це не так. Художник Василь Леоненко, який зробив малюнки до збірки, тонко відчув художника Василя Струтинського, бо не памороззю і жалем за прожитим-пережитим віс зі сторінок, а свіжістю весняних почуттів. Вони не зів'яли і не злякались першого інею, щб торкнувся скронеь, а стали мудрішими і глибшими з роками.

Гаряче серце
У холодний розум порина —
З'являється на скронях
Сивина, —

так філософськи дивиться на життя сам автор. А поряд зовсім поданому, запально звучать рядки:

Заберу я Тебе до джмелів,
У квітуче внесу буйнотрав'я,
Зацілюю найтонші жалі
І рубці Твого серця правдані.

І нехай зозулі роблять свою справу — рахують роки, нехай дідуся і бабусі розмірковують про статечність і солідність, залишалася б душа молодою. А вона саме така у поета. Вона нуртує, чогось шукає, чомусь дивується, милується дівочою і жіночою вродою, вірить у її чистоту кохання: